

Έκθεση κοινωνικών και οικονομικών τάσεων στις ελληνικές περιφέρειες

Κύρια ευρήματα

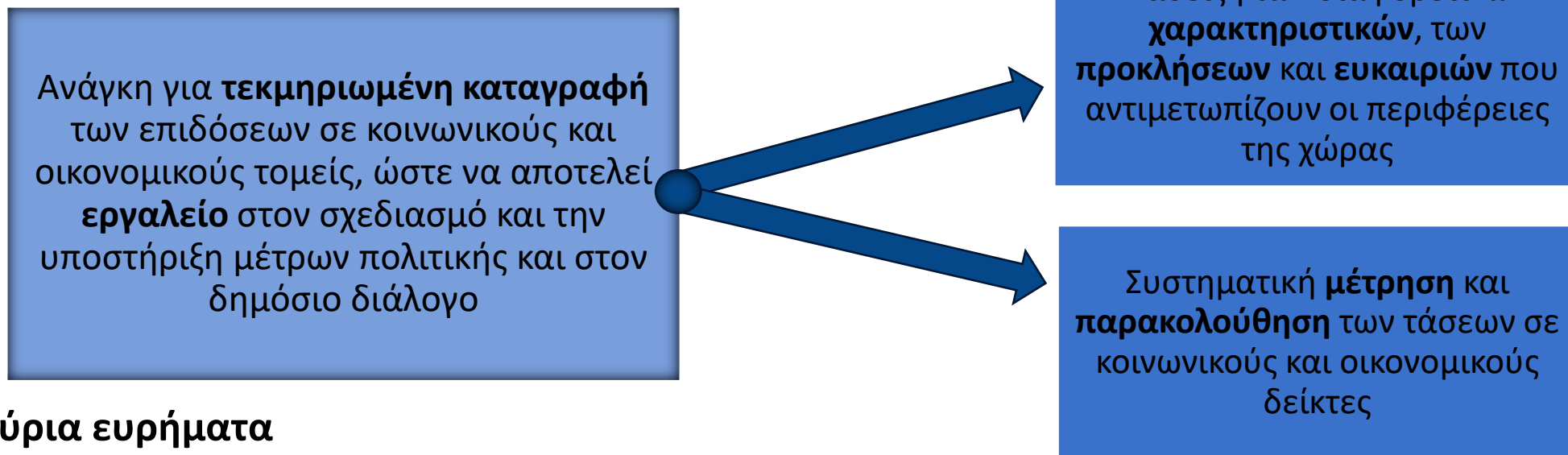
ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ

Τεύχος 2^ο
Νοέμβριος 2024

Η έκθεση – τεύχος 2^ο

Πλαίσιο. Ευρωπαϊκή πολιτική συνοχής, εθνικοί στόχοι περιφερειακής ανάπτυξης και σύγκλισης

Αφετηρία και σκοπός της έκθεσης

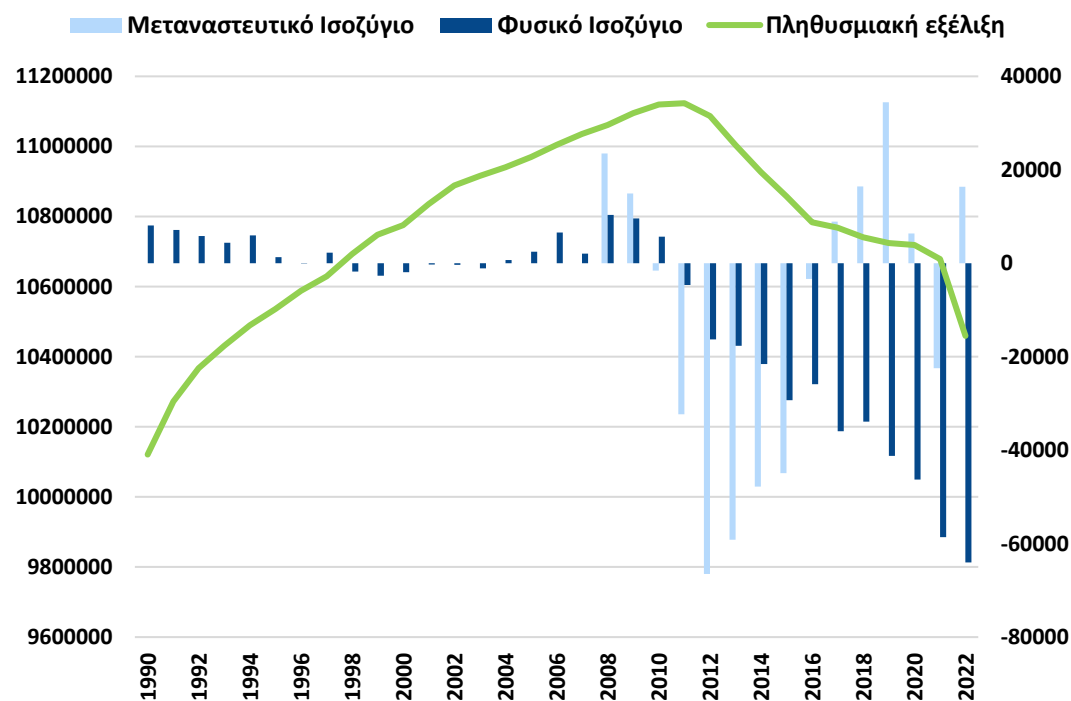
Κύρια ευρήματα

- Η ποικιλομορφία των ελληνικών περιφερειών αποτελεί μέρος του συγκριτικού τους πλεονεκτήματος
- Η ετερογένεια στις επιδόσεις σε μια σειρά από τομείς αναδεικνύουν τα περιθώρια για βελτίωση και σύγκλιση
- Ευκαιρίες για άμβλυνση των ανισοτήτων και ενίσχυση των προοπτικών για ισόρροπη και βιώσιμη ανάπτυξη
- Το δεύτερο τεύχος αναδεικνύει διακριτές βραχυχρόνιες τάσεις ανά περιφέρεια

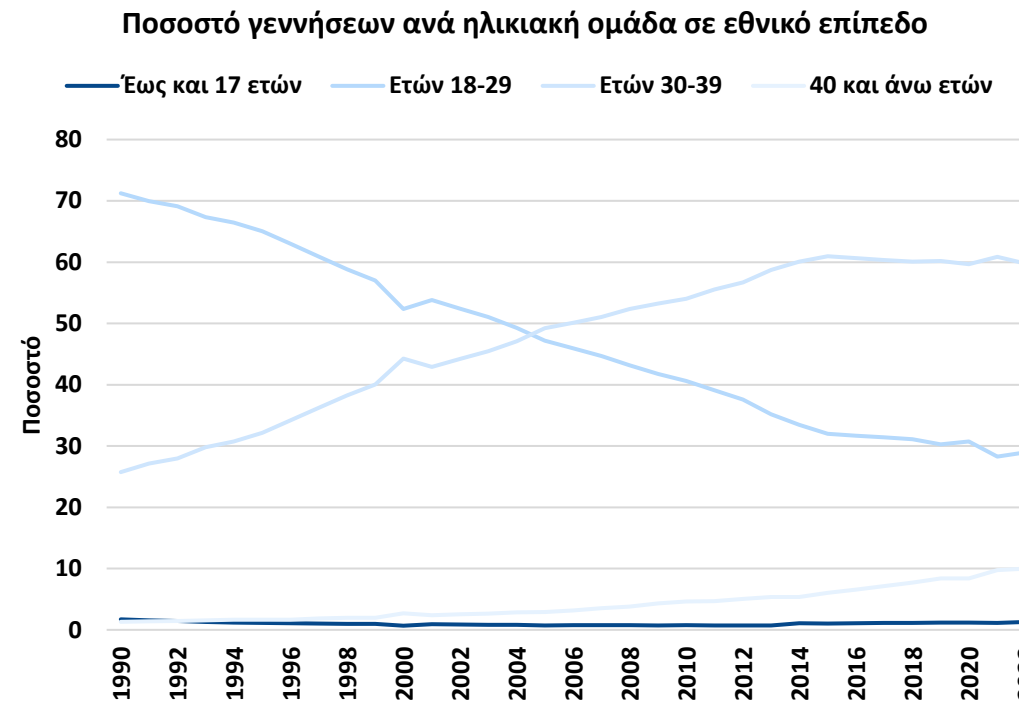
Περιεχόμενα

- Δημογραφικές τάσεις
- Οικονομία & επιχειρηματικότητα
- Χρηματοπιστωτικός τομέας
- Αγορά εργασίας
- Κοινωνική ένταξη
- Περιβάλλον, χωροταξία, πολιτισμός

Η μείωση του πληθυσμού οφείλεται κυρίως στην μεγάλη υποχώρηση του φυσικού ισοζυγίου

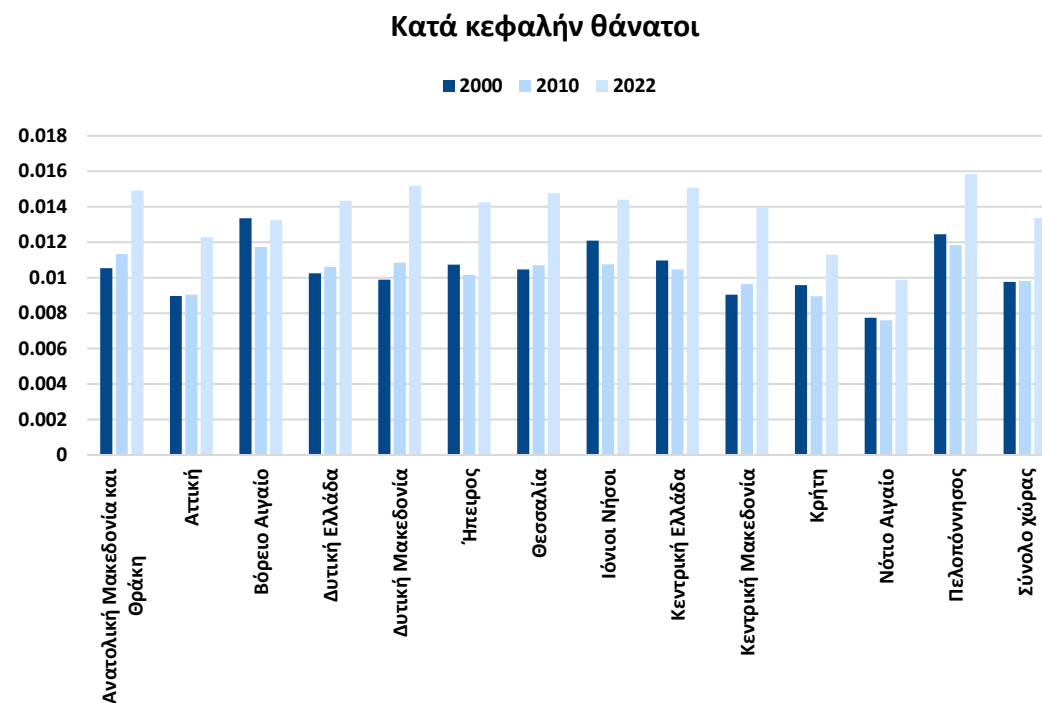
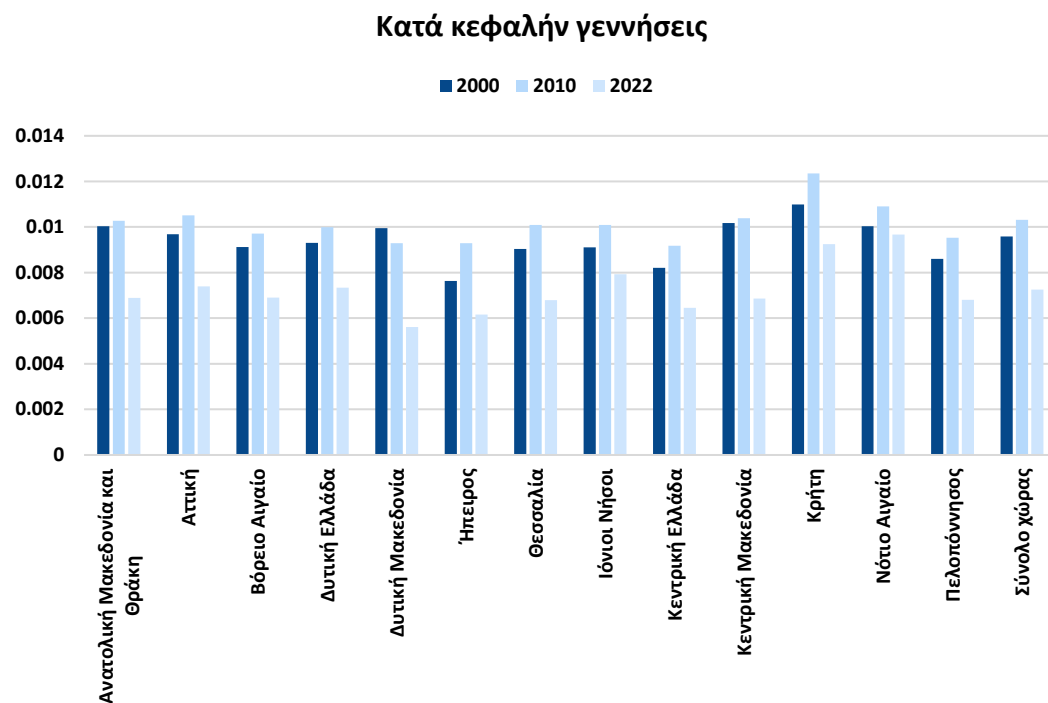

Πηγή: Eurostat, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

- Από το 2008, παρατηρείται αρνητική τάση στην εξέλιξη του φυσικού ισοζυγίου, που ισχυροποιείται από τα έτη της κρίσης χρέους
- Το μεταναστευτικό ισοζύγιο παρουσιάζει θετικές τιμές από το 2016 και έπειτα, που δεν είναι όμως αρκετές για να αντιστρέψουν την ολοένα και μεγαλύτερη επιδείνωση του φυσικού ισοζυγίου
- Η μείωση των γεννήσεων, συνοδεύεται και με αναβολή των γεννήσεων σε μεγαλύτερη ηλικία

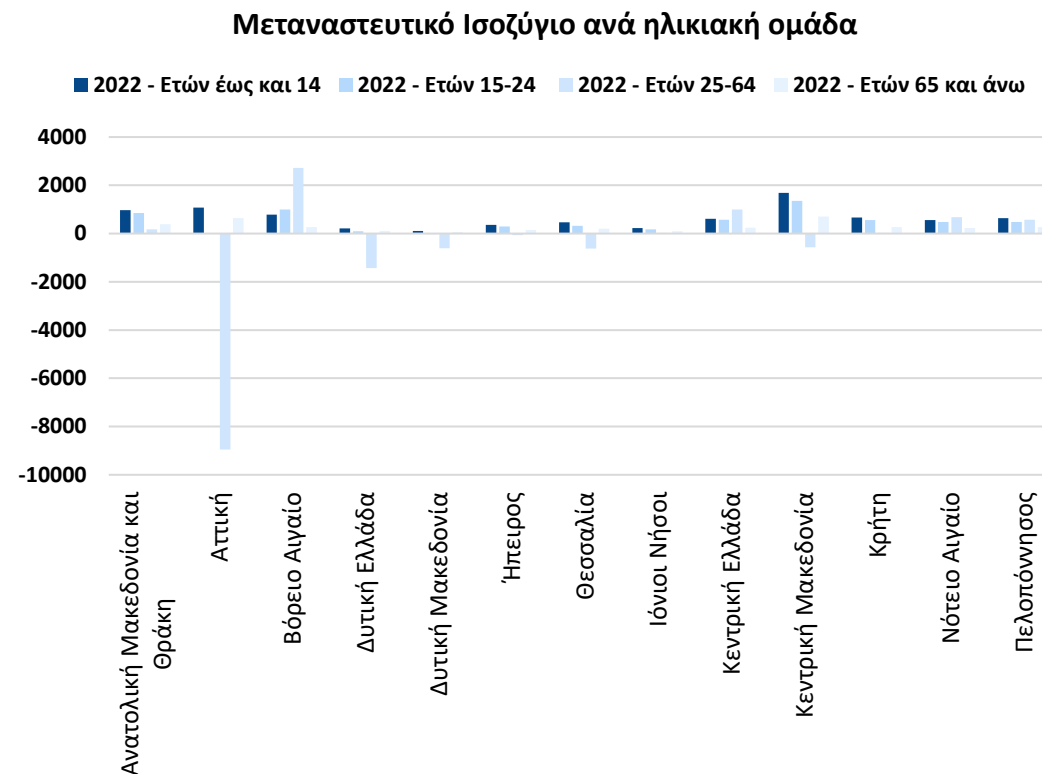
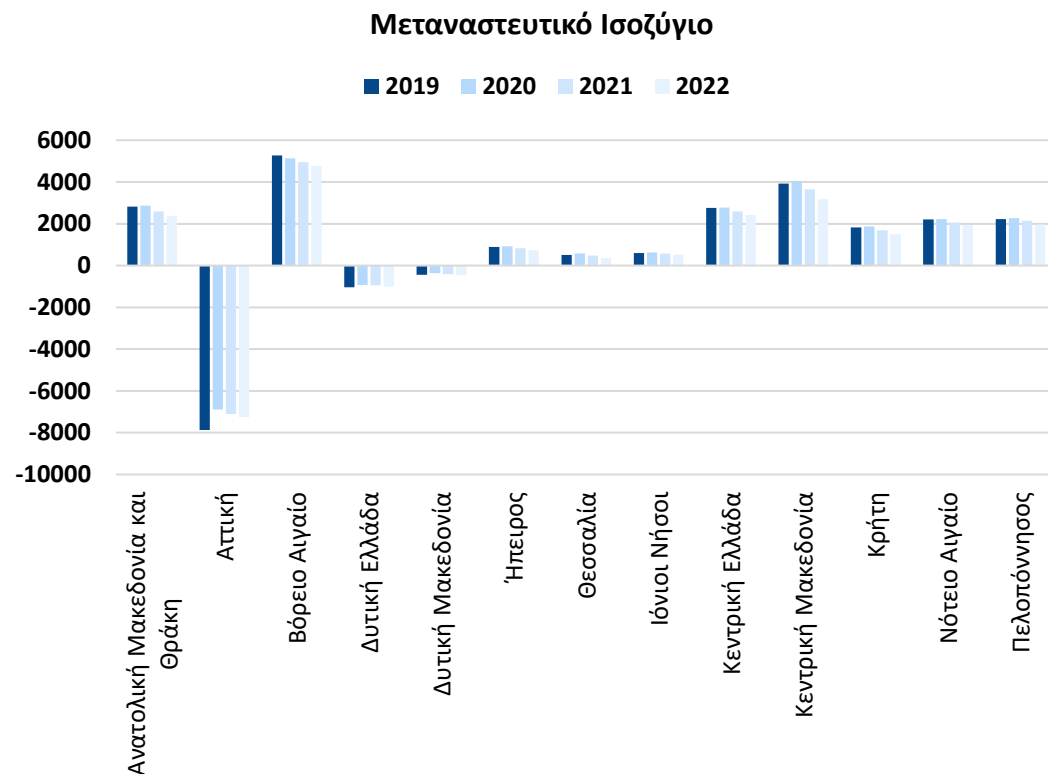
Ανά τα χρόνια, παρατηρείται αύξηση των θανάτων και μείωση των γεννήσεων ανά περιφέρεια, με την μεγαλύτερα διαφορά τους να βρίσκεται το 2022

Πηγή: Eurostat, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

- Παρόλο που ο συντελεστής γονιμότητας δεν βρίσκεται στην χαμηλότερη τιμή του το 2022 ανά τις περιφέρειες, η μείωση των γεννήσεων παραπέμπει στο γεγονός πως γεννιούνται λιγότερα παιδιά ανά νοικοκυριό, καθώς και στη γήρανση των νοικοκυριών
- Η αύξηση των θανάτων είναι αντίρροπη στην τάση του προσδόκιμου ζωής, αλλά σχετίζεται με τη γήρανση του πληθυσμού
- Η αναβολή της απόκτησης παιδιών αποτελεί ξεκάθαρη τάση σε όλες τις περιφέρειες

Όλες οι περιφέρειες παρουσιάζουν θετικό μεταναστευτικό ισοζύγιο, εκτός της Αττικής, της Δυτικής Ελλάδας και της Δυτικής Μακεδονίας

Πηγή: Eurostat, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE. Σημείωση: Λόγω έλλειψης ιστορικών δεδομένων, τα στοιχεία μετανάστευσης ανά περιφέρεια βασίζονται σε προβολές της Eurostat.

- Οι μεταναστευτικές ροές ανά περιφέρεια εμπεριέχουν εγχώρια μετανάστευση, η οποία δεν καταγράφεται διακριτά
- Ιδιαίτερα για την Αττική, οι μεταναστευτικές εκροές αφορούν άτομα ηλικίας 25-64 ετών, το οποίο υποδηλώνει μείωση του εργατικού δυναμικού αλλά και πληθυσμιακή γήρανση

Περιεχόμενα

- Δημογραφικές τάσεις
- **Οικονομία & επιχειρηματικότητα**
- Χρηματοπιστωτικός τομέας
- Αγορά εργασίας
- Κοινωνική ένταξη
- Περιβάλλον, χωροταξία, πολιτισμός

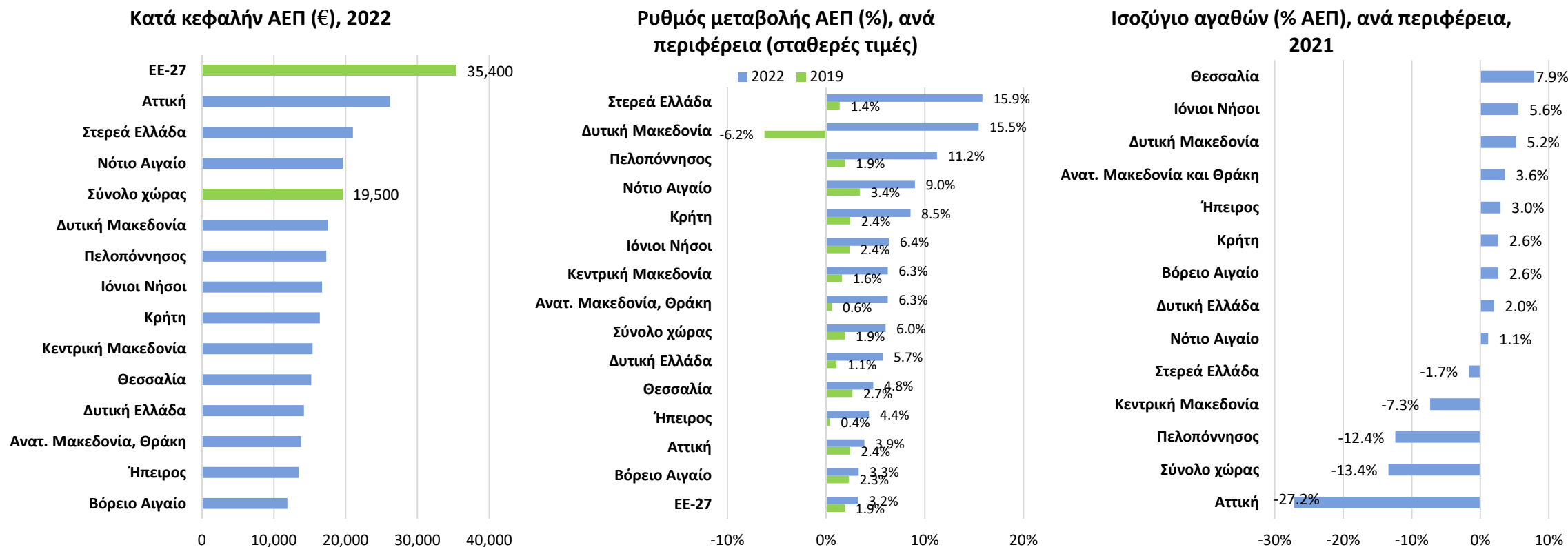
Η οικονομική δραστηριότητα συγκεντρώνεται κυρίως στις περιφέρειες των δύο μεγάλων αστικών κέντρων ...

Πηγές: Eurostat, ΣΕΒΕ, Επεξεργασία στοιχείων: ΙΟΒΕ

με την Αττική να παράγει σχεδόν το μισό του συνολικού ΑΕΠ, πάνω από το ένα τρίτο των επενδύσεων και πάνω από το μισό των εξαγωγών.

Και οι 13 περιφέρειες καταγράφουν ταχύτερους ρυθμούς μεγέθυνσης του μέσου Ευρωπαϊκού...

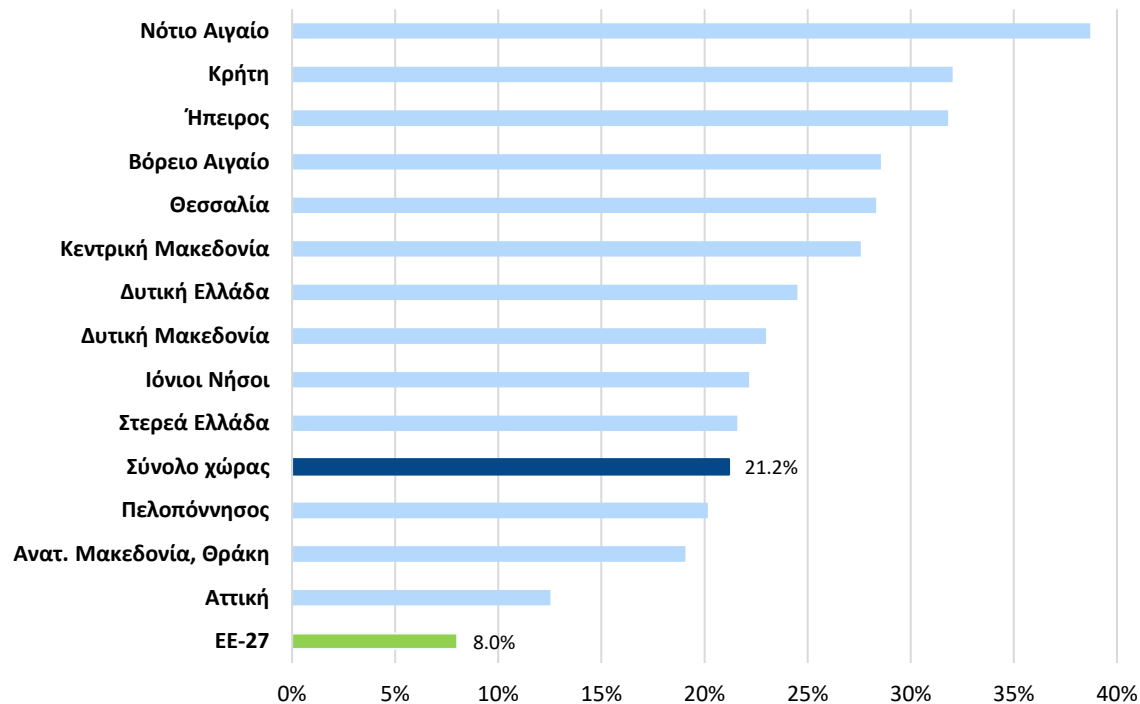

Πηγές: Eurostat, ΣΕΒΕ, Επεξεργασία στοιχείων: ΙΟΒΕ.

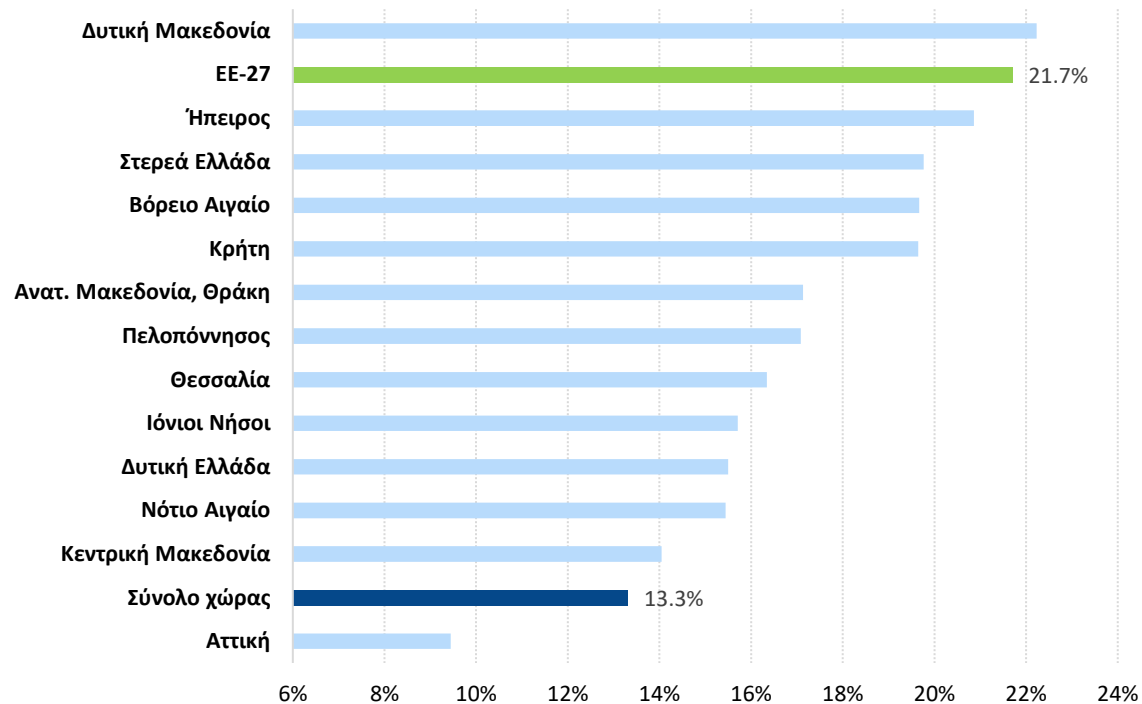
... χωρίς ωστόσο να παρατηρούνται τάσεις σύγκλισης μεταξύ τους, με μεγάλες διαφορές στο κατά κεφαλήν ΑΕΠ. Έντονη αναπτυξιακή δυναμική κατέγραψαν τόσο οι ηπειρωτικές όσο και οι νησιωτικές περιφέρειες της χώρας, προεξουσών της Στερεάς Ελλάδας, της Δυτικής Μακεδονίας, της Πελοποννήσου, του Νοτίου Αιγαίου, της Κρήτης και των Ιονίων Νήσων.

Οι πάγιες επενδύσεις ανακάμπτουν με υψηλό ρυθμό στη νησιωτική Ελλάδα και την Ήπειρο...

Ετήσιος ρυθμός μεταβολής παγίων επενδύσεων (%), 2021

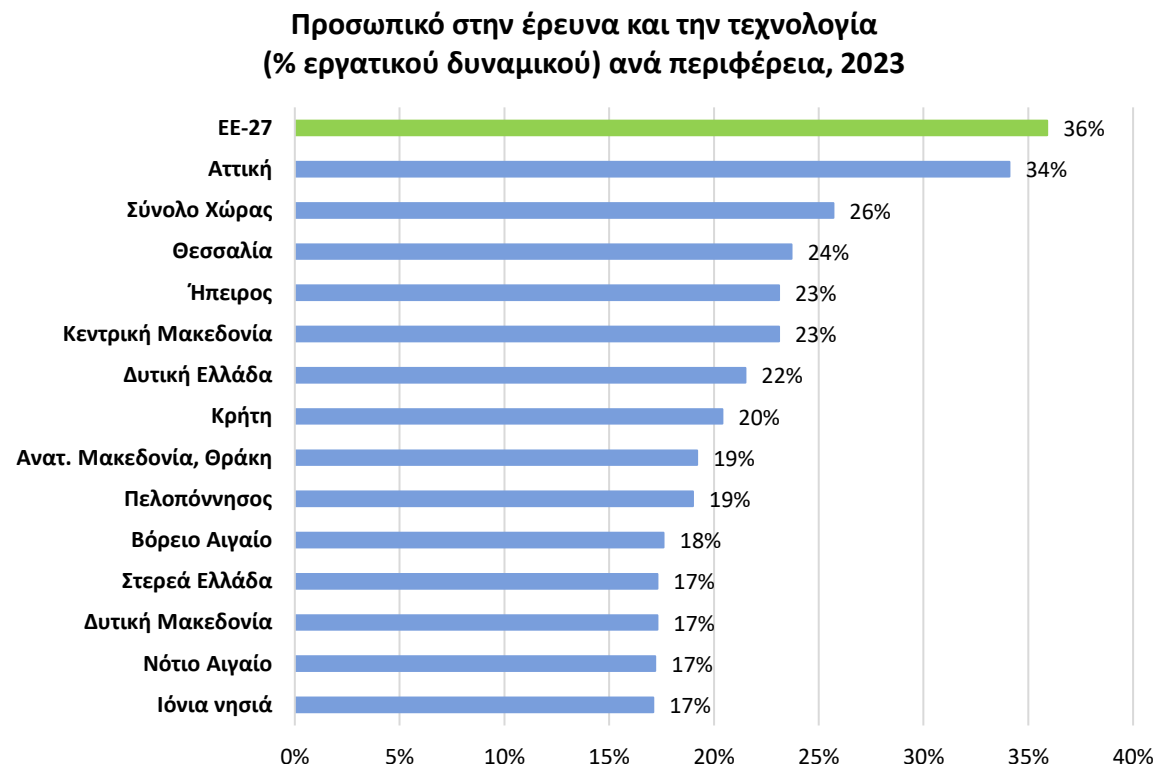
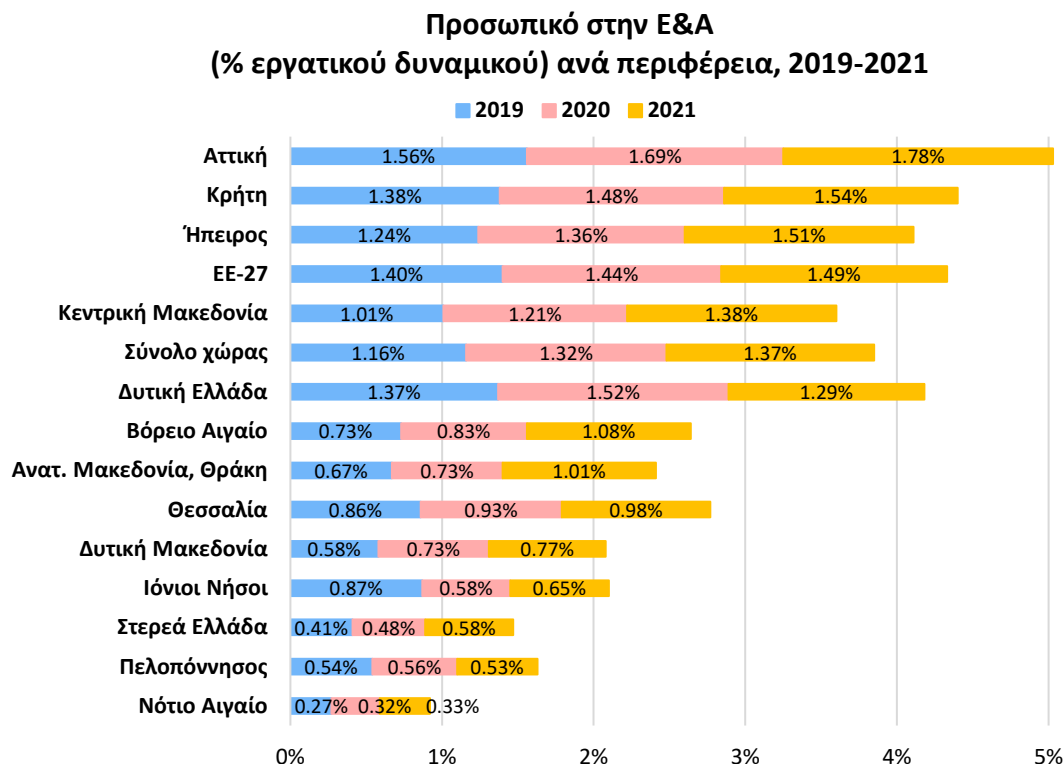
Πάγιες επενδύσεις προς ΑΕΠ, 2021

Πηγή: Eurostat, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

...ωστόσο το επενδυτικό κενό συγκριτικά με τον μέσο Ευρωπαϊκό όρο παραμένει σημαντικό.

Ενθαρρυντικό στοιχείο αποτελεί το γεγονός ότι ο αριθμός των ατόμων που απασχολούνται σε θέσεις Ε&Α βαίνει αυξανόμενος κατά την περίοδο 2019-21...

Πηγή: Eurostat, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE. Σημείωση: Σύμφωνα με τον ορισμό της Eurostat, η έννοια του «εργαζόμενου στην Ε&Α» σχετίζεται με το πραγματικό επάγγελμα των ατόμων, ενώ η έννοια του «Ανθρώπινου Δυναμικού στην Επιστήμη και την Τεχνολογία» καλύπτει τόσο το επάγγελμα όσο και το εκπαιδευτικό υπόβαθρο.

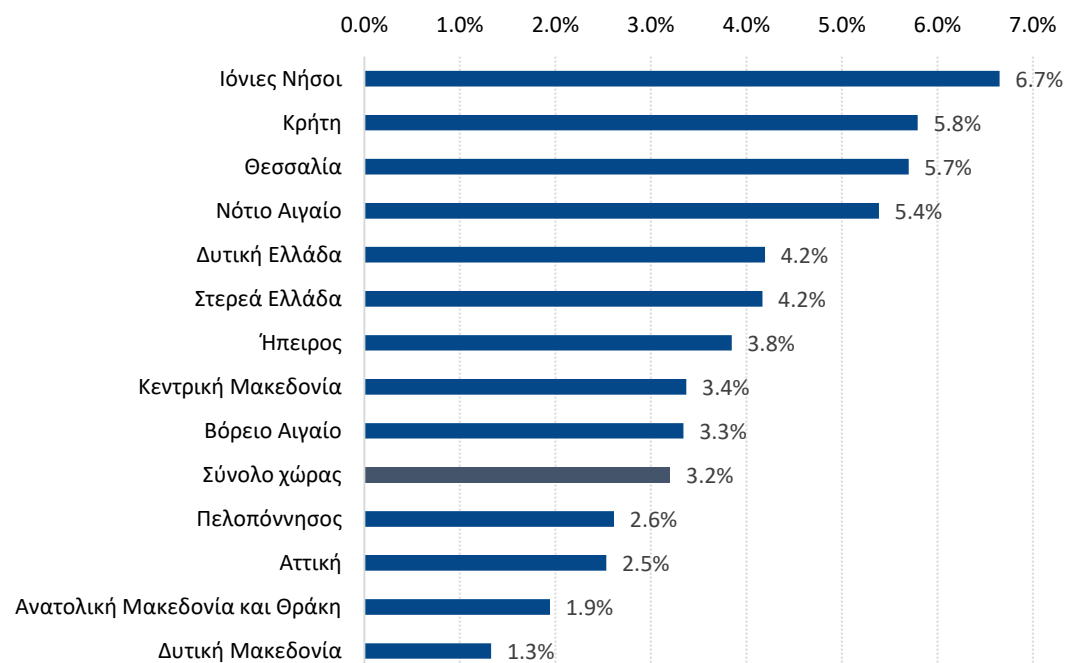
...σχεδόν σε όλες τις ελληνικές περιφέρειες, ακολουθώντας την ευρωπαϊκή τάση. Διαπεριφερειακή ετερογένεια καταγράφεται στο ποσοστό του εργατικού δυναμικού που απασχολείται σε τομείς επιστήμης και τεχνολογίας, σε απόσταση από τον μέσο όρο στην ΕΕ.

Περιεχόμενα

- Δημογραφικές τάσεις
- Οικονομία & επιχειρηματικότητα
- **Χρηματοπιστωτικός τομέας**
- Αγορά εργασίας
- Κοινωνική ένταξη
- Περιβάλλον, χωροταξία, πολιτισμός

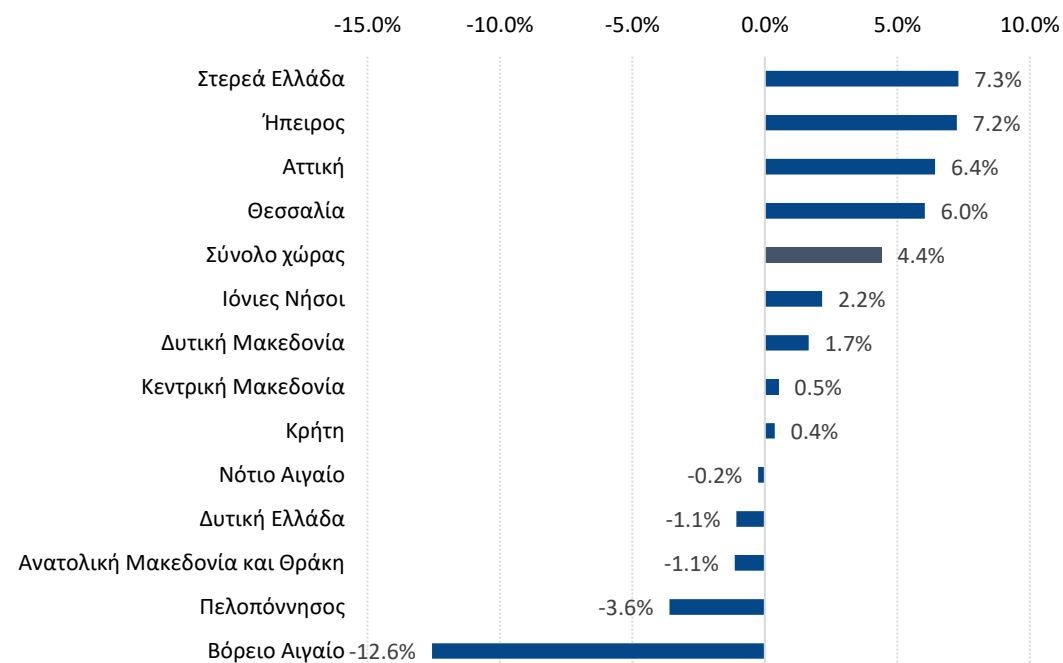
Ο ρυθμός πιστωτικής επέκτασης προς τις επιχειρήσεις καταγράφεται θετικός μόνο σε 8 από τις 13 περιφέρειες...

Ετήσιος ρυθμός μεταβολής ιδιωτικών τραπεζικών καταθέσεων, 2023

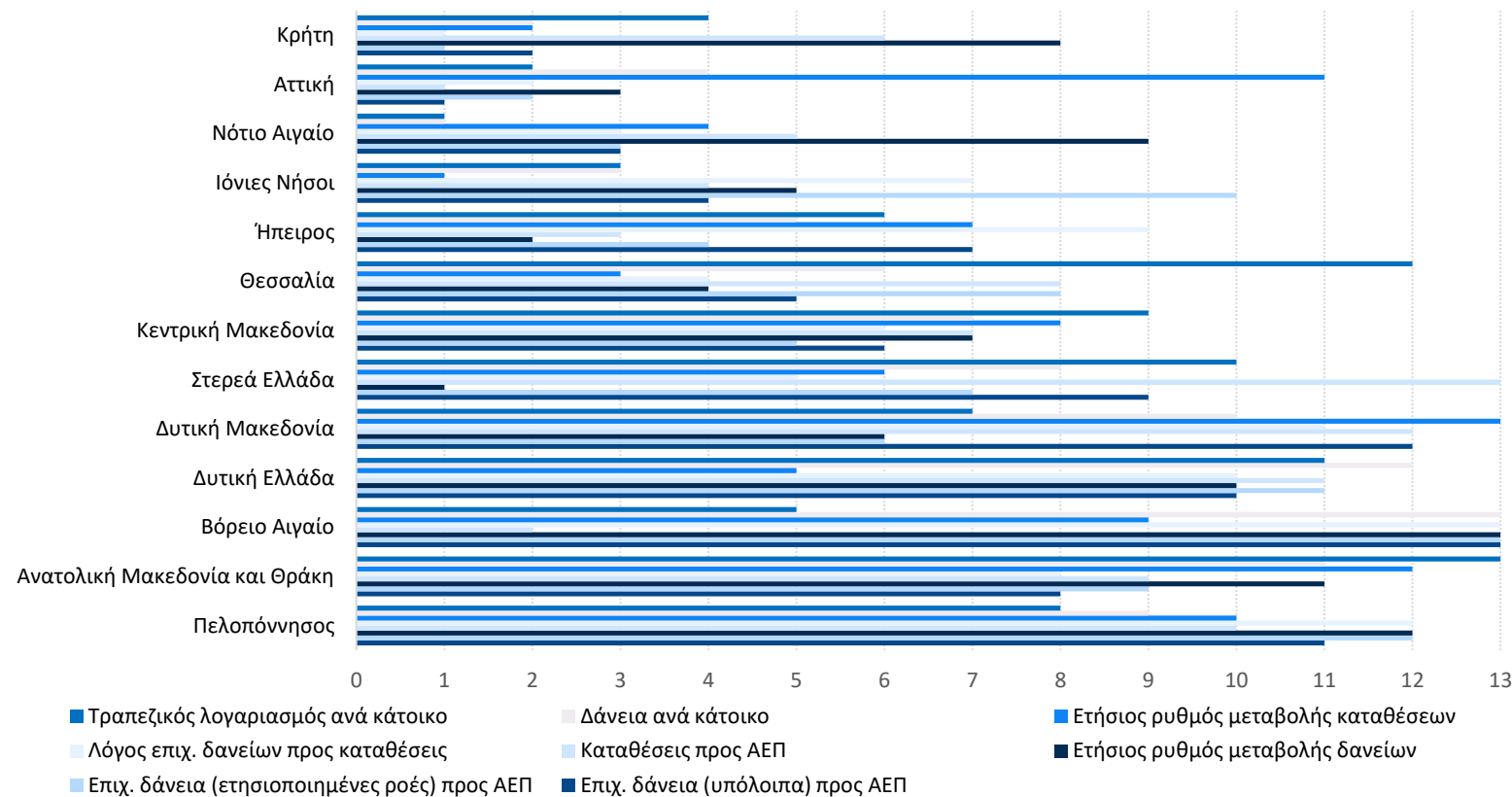
Πηγές: ΤτΕ, ΕΛΣΤΑΤ, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

Ετήσιος ρυθμός πιστωτικής επέκτασης (συρρίκνωσης) προς μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις, 2023

... ενώ οι ιδιωτικές καταθέσεις προς τις τράπεζες ανακάμπουν μεν καθολικά, ωστόσο με σημαντικά διαφορετικό ρυθμό μεταξύ των περιφερειών.

Η ετερογένεια σε δείκτες χρηματοοικονομικής ένταξης, τραπεζικών καταθέσεων και χορηγήσεων, αναδεικνύει ευκαιρίες για σύγκλιση και τον τοπικό ρόλο των τραπεζών

- ✓ Η ευρεία **πρόσβαση** των νοικοκυριών και επιχειρήσεων στο **τραπεζικό σύστημα**, χωρίς γεωγραφικούς περιορισμούς, αποτελεί κλειδί για την χρηματοδότηση επενδύσεων και την μακροχρόνια οικονομική ανάπτυξη.
- ✓ Το επίπεδο του **χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού** και η αξιοποίηση της **χρηματοοικονομικής τεχνολογίας (fintech)** αποτελούν καταλύτες για αποδοτικότερο ρόλο των τραπεζών στην τοπική και εθνική οικονομία.

Πηγές: ΤτΕ, ΕΛΣΤΑΤ, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

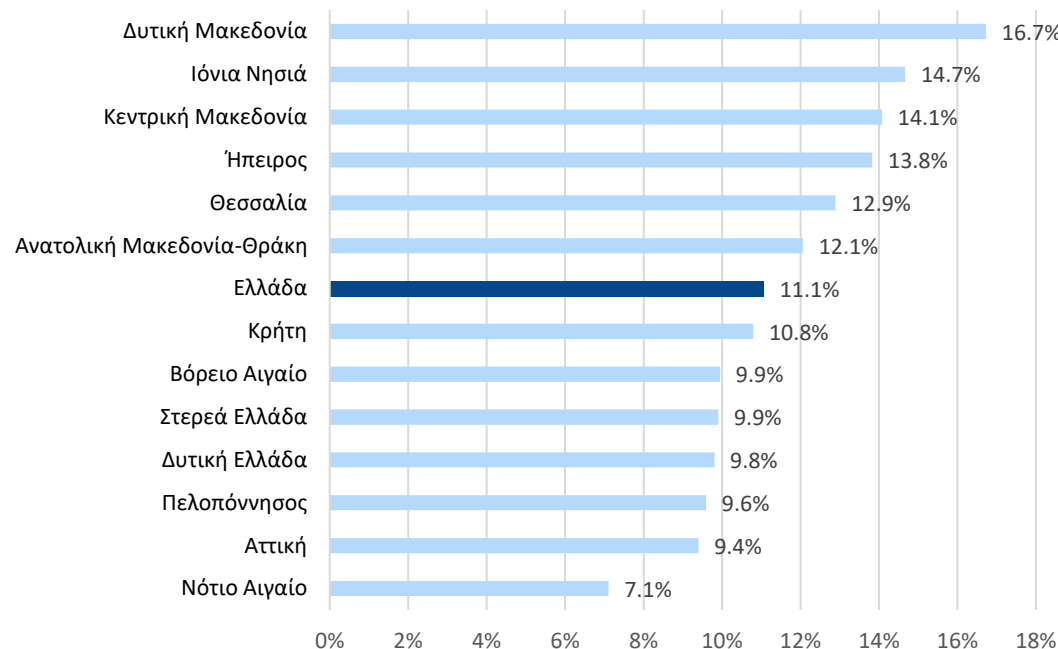
Η περιφέρεια της Κρήτης, η Αττική, το Νότιο Αιγαίο, τα Ιόνια Νησιά και η Ήπειρος εμφανίζονται υψηλά στη σχετική κατάταξη επιλεγμένων χρηματοοικονομικών δεικτών, ενώ αναδεικνύεται η ευκαιρία για σύγκλιση σε ορισμένες περιφέρειες, όπως η Πελοπόννησος, η Ανατολική Μακεδονία και Θράκη και το Βόρειο Αιγαίο.

Περιεχόμενα

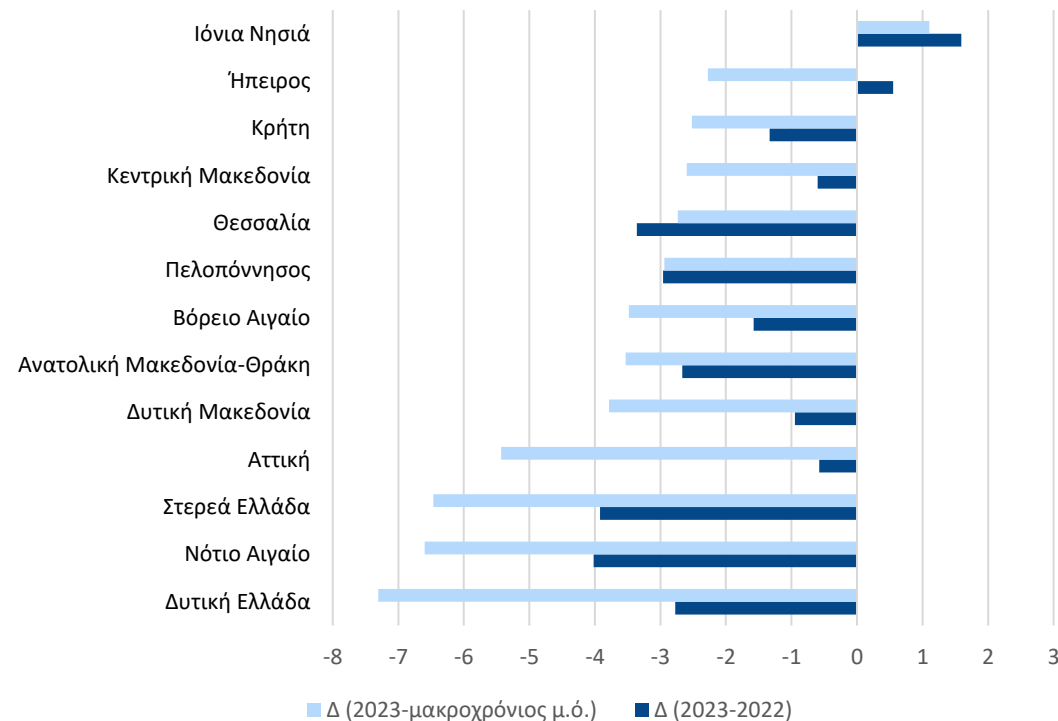
- Δημογραφικές τάσεις
- Οικονομία & επιχειρηματικότητα
- Χρηματοπιστωτικός τομέας
- **Αγορά εργασίας**
- Κοινωνική ένταξη
- Περιβάλλον, χωροταξία, πολιτισμός

Συρρικνώθηκε περαιτέρω το ποσοστό ανεργίας σε 11 περιφέρειες το 2023, παραμένει υψηλή η διασπορά...

Ποσοστό ανεργίας, 2023

Μεταβολή στο ποσοστό ανεργίας, 2023

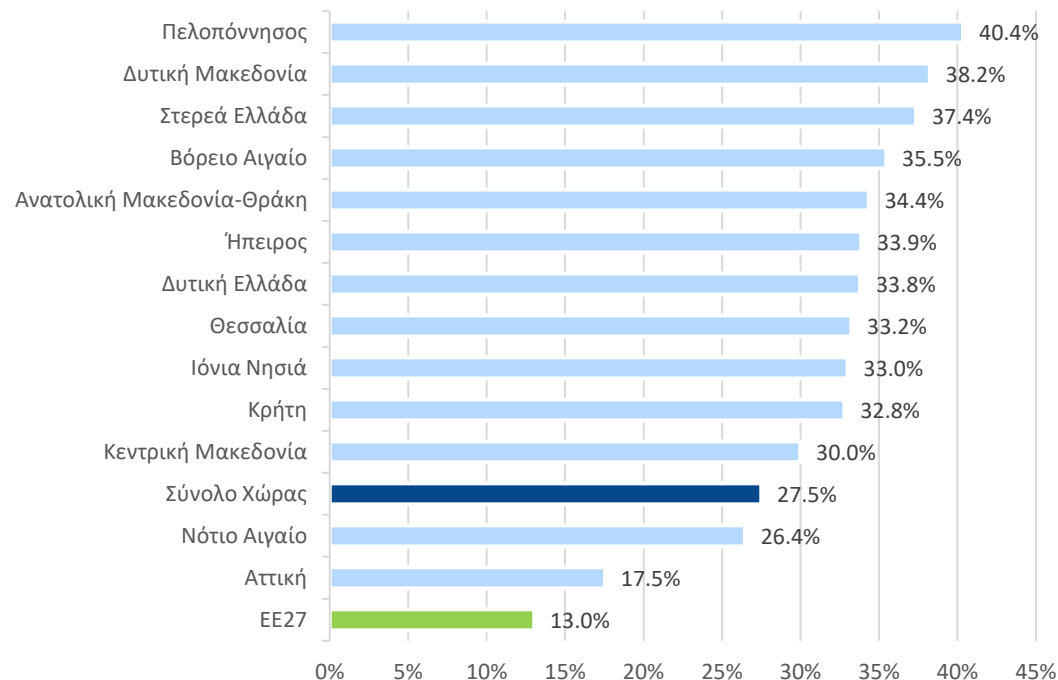

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

... με την ισχυρότερη πτώση να καταγράφεται στη Δυτική Ελλάδα, το Νότιο Αιγαίο και τη Στερεά Ελλάδα. Η Δυτική Μακεδονία παρουσιάζει το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας μεταξύ των 13 περιφερειών της χώρας.

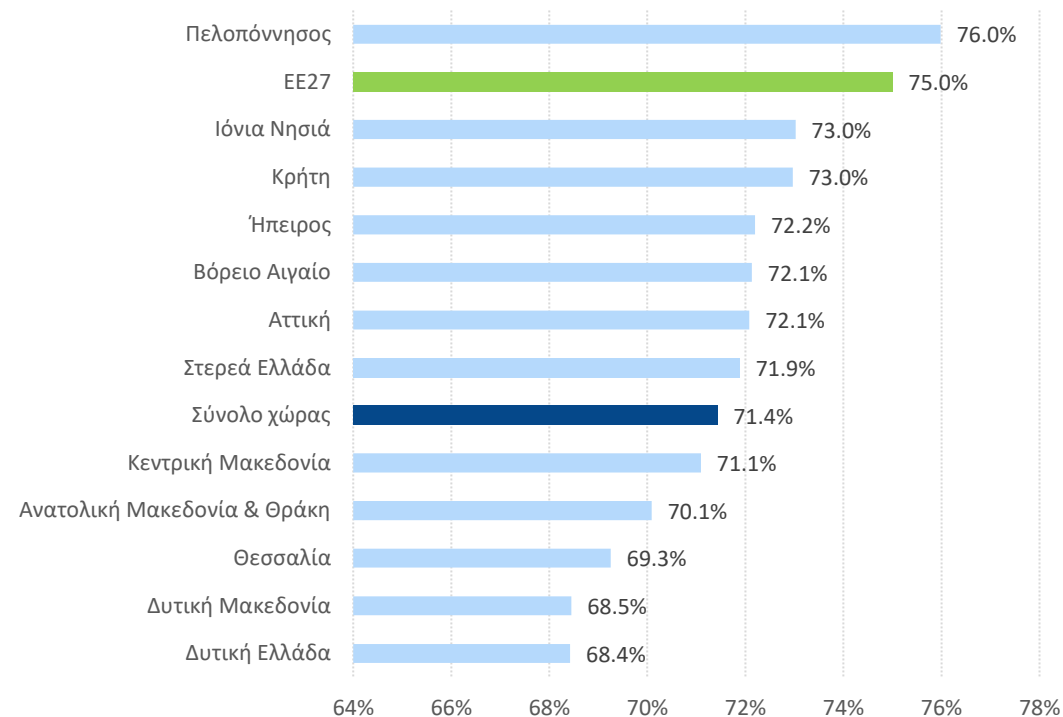
Το ποσοστό αυτοαπασχόλησης είναι υπερδιπλάσιο στην ελληνική περιφέρεια σε σχέση με την Αττική...

Μερίδιο αυτοαπασχολούμενων, 2023

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

Ποσοστό συμμετοχής στην εργασία, 15-64 ετών, 2023

... ενώ η συμμετοχή στην αγορά εργασίας παραμένει χαμηλότερη του μέσου Ευρωπαϊκού όρου στις 12 από τις 13 ελληνικές περιφέρειες.

Η κατανομή της απασχόλησης μεταξύ πρωτογενούς, δευτερογενούς και τριτογενούς τομέα διαφέρει σημαντικά μεταξύ των περιφερειών...

	Μερίδιο 2023				Μερίδιο 2023 - μ.ό. 2000-2023		
	(σε %, επί συνόλου περιφέρειας)				(σε π.μ.)		
	Πρωτογενής	Δευτερογενής	Τριτογενής		Πρωτογενής	Δευτερογενής	Τριτογενής
Ανατολική Μακεδονία & Θράκη	22.9%	15.4%	61.6%		-4.6	-1.8	6.4
Κεντρική Μακεδονία	14.2%	17.8%	68.0%		0.2	-3.0	2.8
Δυτική Μακεδονία	19.0%	21.7%	59.4%		0.1	-6.4	6.3
Ήπειρος	14.7%	15.9%	69.4%		-4.4	-2.8	7.2
Θεσσαλία	21.6%	14.8%	63.6%		-2.3	-3.0	5.3
Ιόνια Νησιά	7.0%	11.7%	81.3%		-8.7	-2.0	10.7
Δυτική Ελλάδα	21.8%	13.4%	64.9%		-3.6	-2.5	6.1
Στερεά Ελλάδα	18.4%	26.6%	55.1%		-2.4	0.1	2.4
Αττική	1.1%	14.8%	84.1%		0.2	-4.5	4.3
Πελοπόννησος	24.8%	16.9%	58.3%		-6.0	1.1	4.8
Βόρειο Αιγαίο	20.1%	8.9%	71.0%		3.6	-5.0	1.4
Νότιο Αιγαίο	5.3%	15.8%	78.9%		-1.6	-1.9	3.5
Κρήτη	17.1%	13.7%	69.2%		-3.7	-1.4	5.2

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

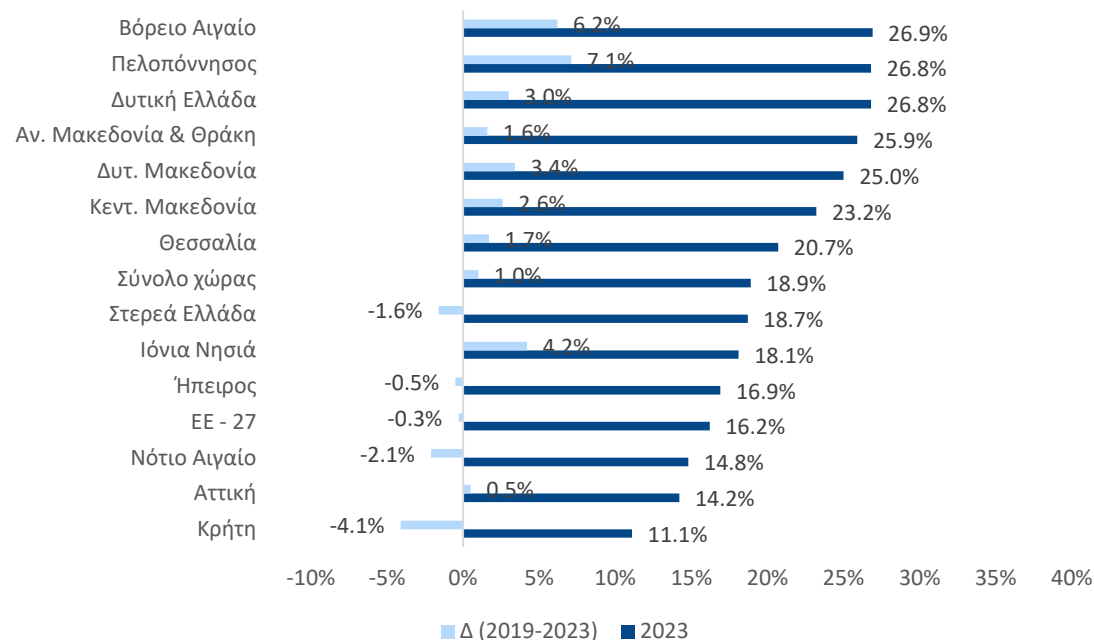
Ως κοινή μακροχρόνια τάση, αναδεικνύεται η αύξηση του μεριδίου απασχόλησης στον τριτογενή τομέα. Αντιθέτως, το μερίδιο απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα έχει μειωθεί ή παραμένει στάσιμο, πλην του Βορείου Αιγαίου, ενώ το μερίδιο στον δευτερογενή τομέα έχει ενισχυθεί μόνο σε Πελοπόννησο και Στερεά Ελλάδα.

Περιεχόμενα

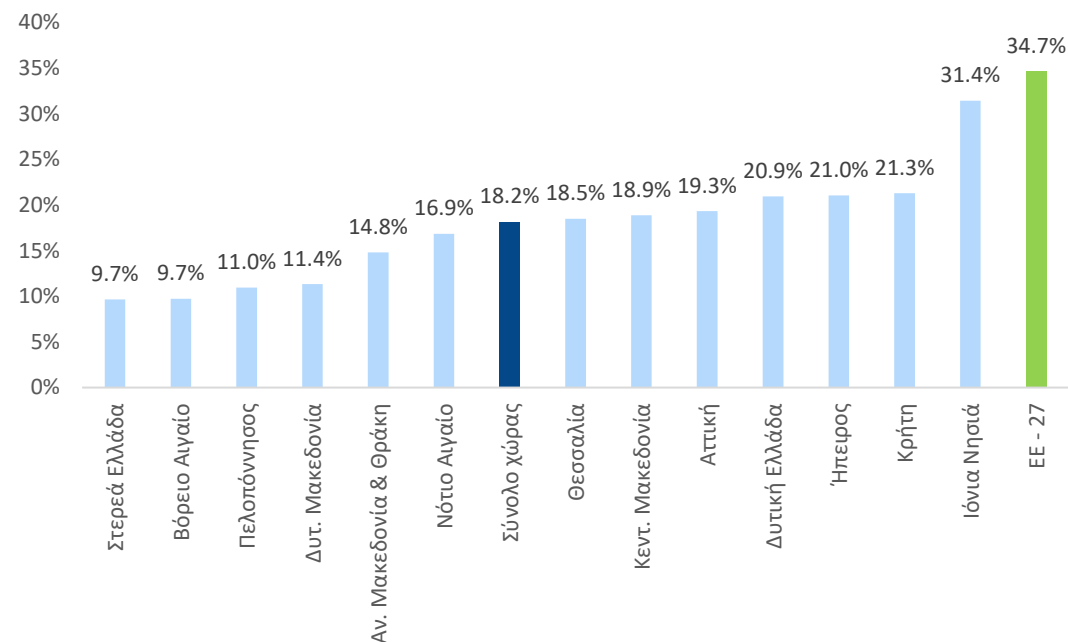
- Δημογραφικές τάσεις
- Οικονομία & επιχειρηματικότητα
- Χρηματοπιστωτικός τομέας
- Αγορά εργασίας
- **Κοινωνική ένταξη**
- Περιβάλλον, χωροταξία, πολιτισμός

Το διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών ανακάμπτει, ωστόσο από χαμηλή βάση, ενώ ο κίνδυνος φτώχειας συνεχίζει να αποτελεί σημαντική πρόκληση

Ποσοστό πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις, 2023

Επίδραση κοινωνικών μεταβιβάσεων (πλην συντάξεων) στην μείωση της φτώχειας (ποσοστιαία μείωση του ποσοστού φτώχειας) ανά περιφέρεια, 2023

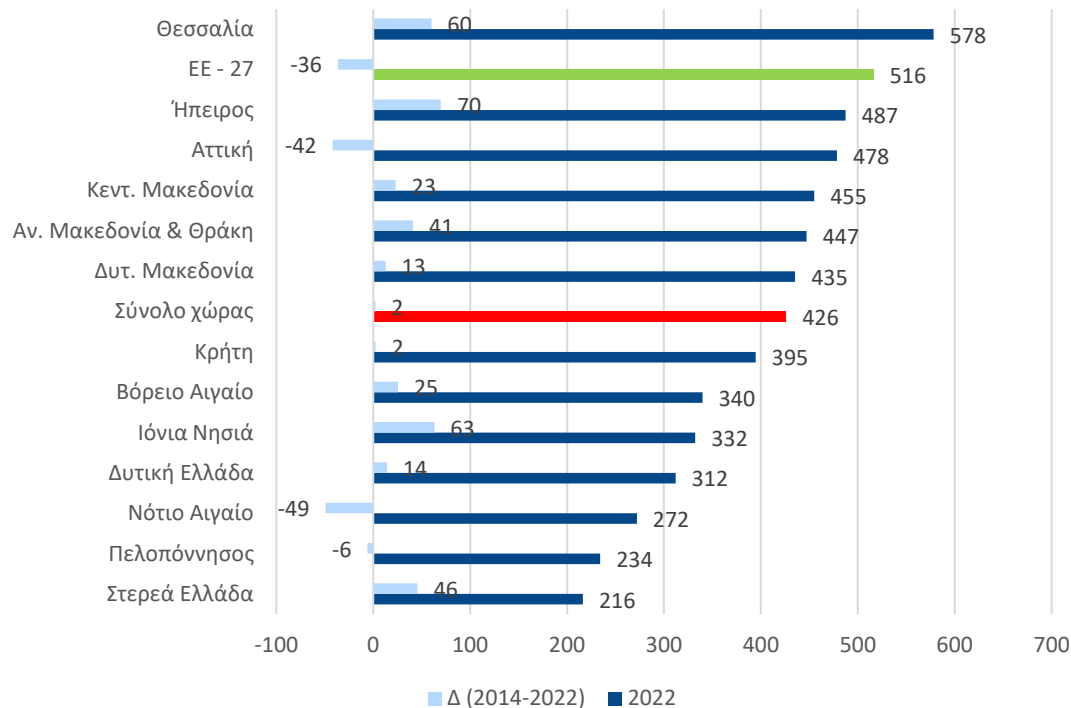

Πηγή: Eurostat, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

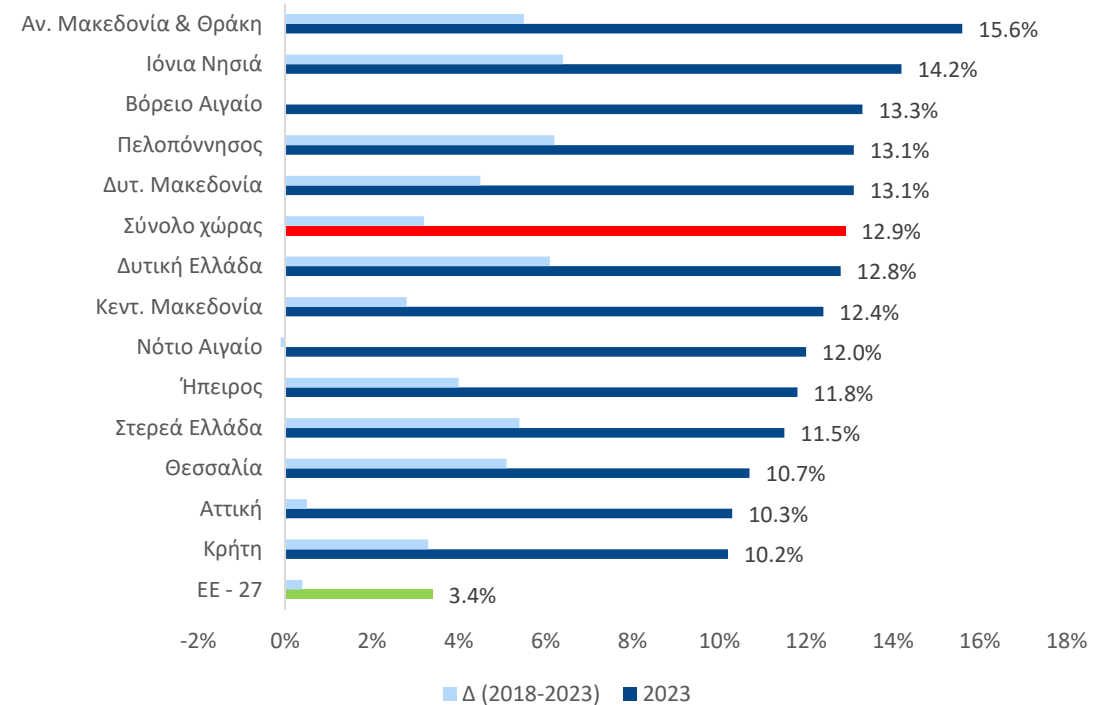
Μικτή εικόνα στην εξέλιξη του διαθέσιμου εισοδήματος την περίοδο 2001-2021. Κάποιες περιφέρειες κατέγραψαν απώλειες (Δυτική Μακεδονία: -22,9%) ενώ άλλες βελτίωση (Πελοπόννησος: +36,5%). Σε κάθε περίπτωση υπάρχει απόκλιση από την ΕΕ-27. Το ελληνικό σύστημα κοινωνικής πρόνοιας αμβλύνει μόνο μερικώς τον κίνδυνο φτώχειας, ο οποίος καταγράφει υψηλή διασπορά και μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις. Στα Ιόνια Νησιά οι μεταβιβάσεις παρουσιάζουν την υψηλότερη αποδοτικότητα.

Παρατηρούνται σημαντικές διαφορές στις υποδομές υγείας ανά περιφέρεια...

Κλίνες κλειστής νοσηλείας (ανά 100,000 άτομα), 2022

Αυτοαναφερόμενες μη εξυπηρετούμενες ιατρικές ανάγκες, ανά περιφέρεια, 2023

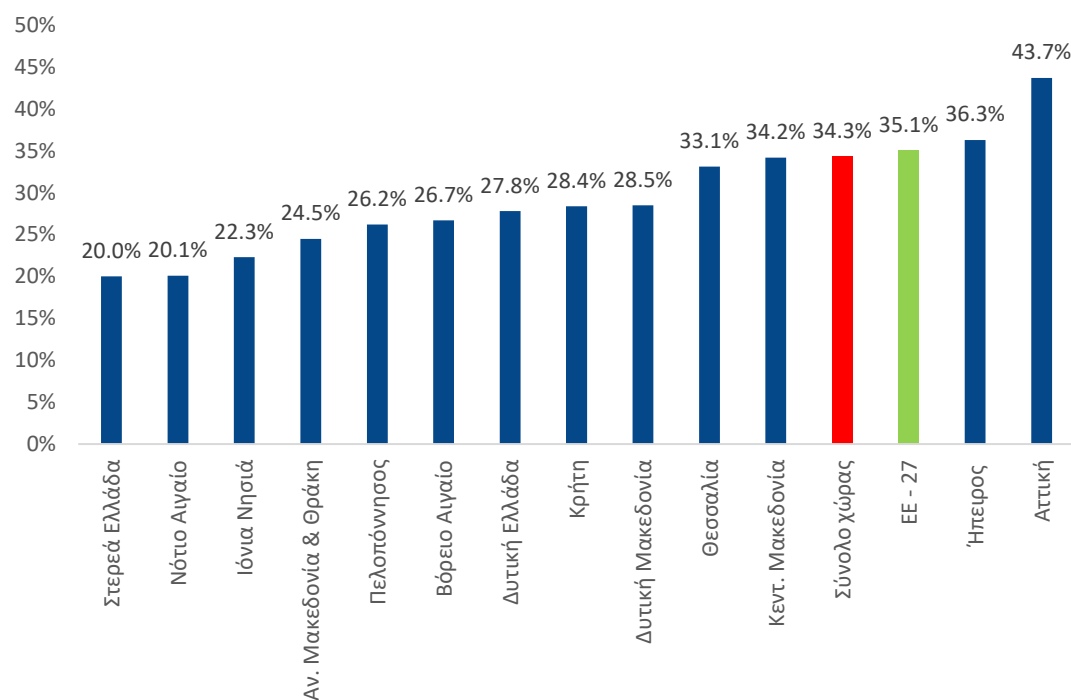

Πηγή: Eurostat, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

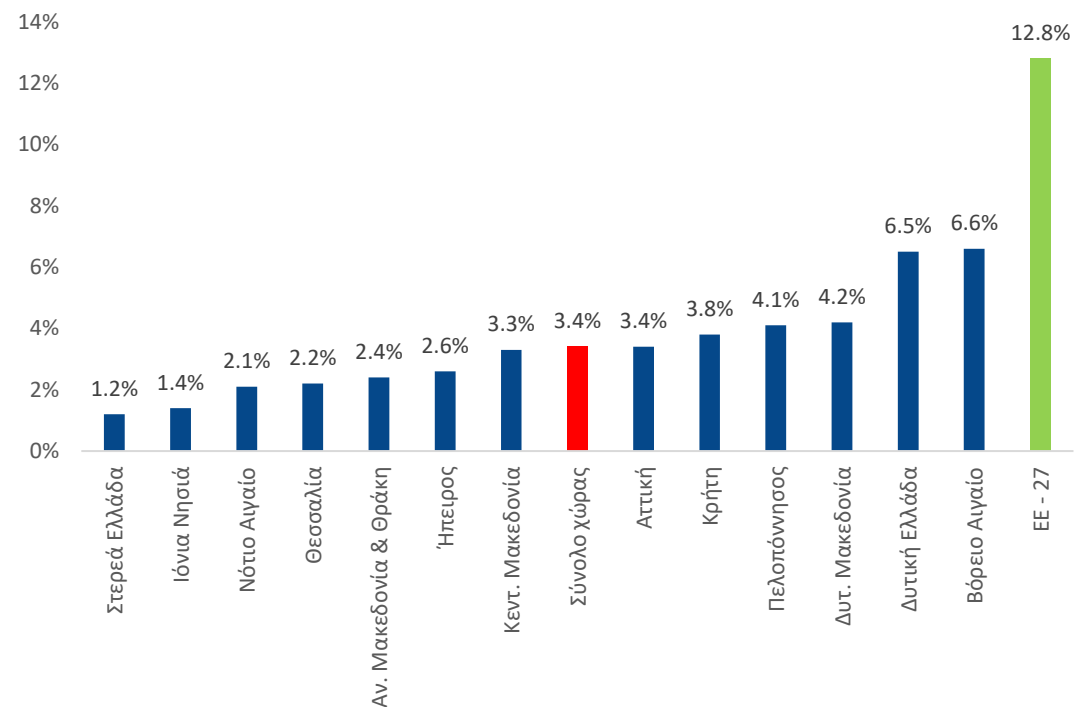
... καθώς και διασπορά στην αυτοαναφορά μη εξυπηρετούμενων ιατρικών αναγκών, από την Κρήτη (10,6%) έως την Αν. Μακεδονία & Θράκη (15,6%). Οι ανάγκες καταγράφουν αύξηση την περίοδο 2018-2023 σε όλες τις περιφέρειες, ενώ είναι πολύ υψηλότερες του μέσου όρου στην ΕΕ (3,4%).

Η Ελλάδα βρίσκεται κοντά στο μέσο όρο της ΕΕ-27 στην απόκτηση τίτλων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης...

Ποσοστό πληθυσμού (ηλικίες 25-64) που κατέχει τίτλο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ανά περιφέρεια, 2023

Ποσοστό πληθυσμού (ηλικίες 25-64) που συμμετέχει στην εκπαίδευση ανά περιφέρεια, 2023

Πηγή: Eurostat, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

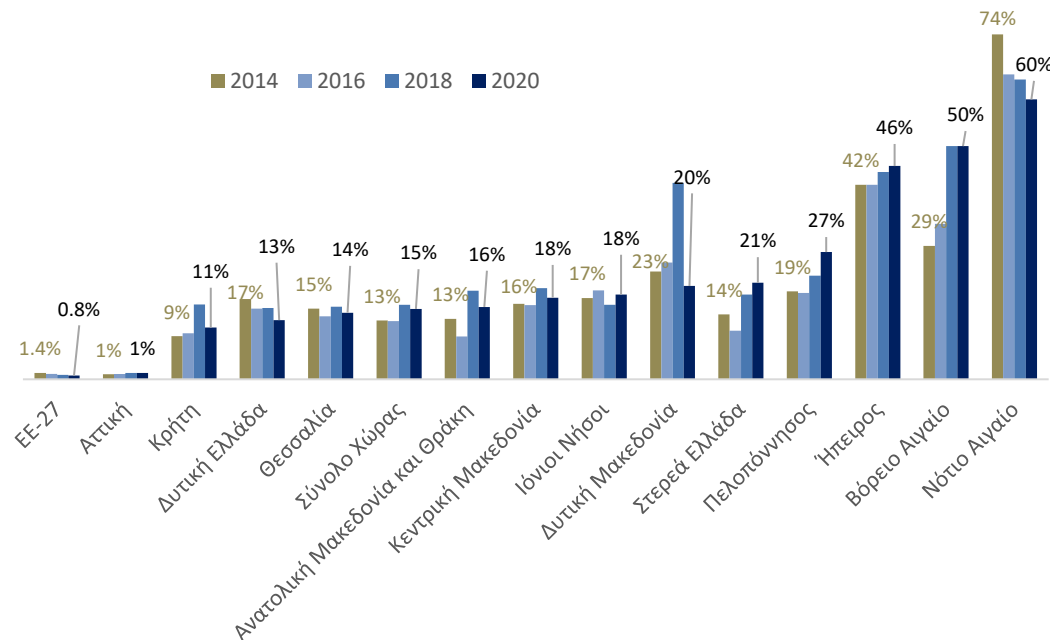
...αλλά υπολείπεται σημαντικά στο ποσοστό του πληθυσμού που συνεχίζει την εκπαίδευσή του σε μεγαλύτερες ηλικίες.

Περιεχόμενα

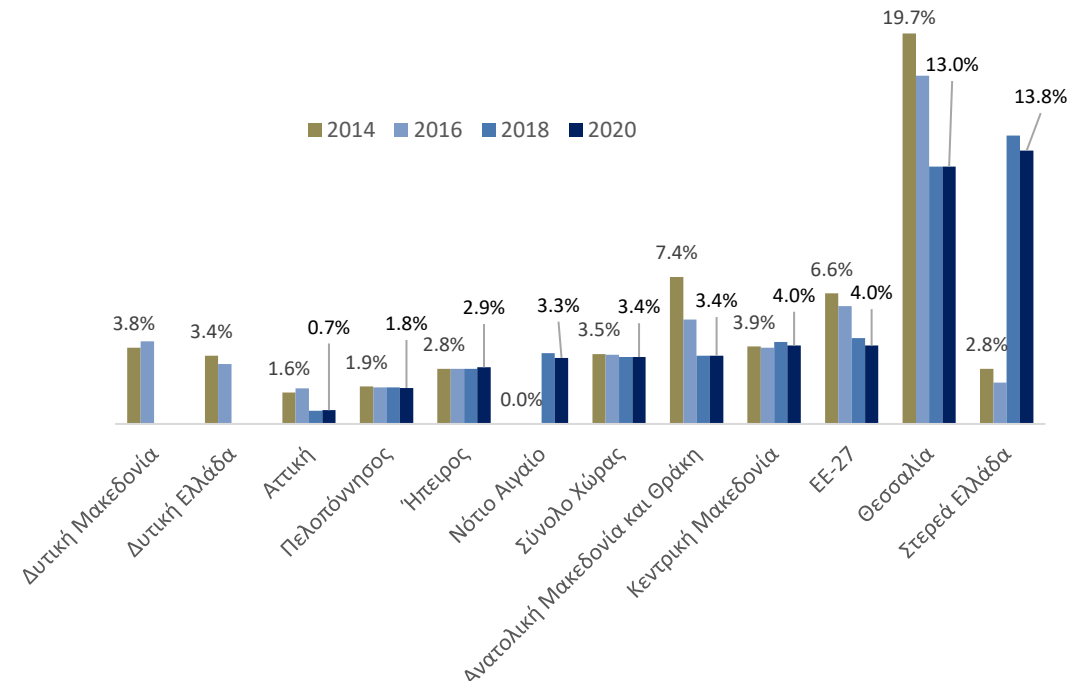
- Δημογραφικές τάσεις
- Οικονομία & επιχειρηματικότητα
- Χρηματοπιστωτικός τομέας
- Αγορά εργασίας
- Κοινωνική ένταξη
- Περιβάλλον, χωροταξία, πολιτισμός

Η γεωμορφολογία των περιφερειών παίζει σημαντικό ρόλο στις εφαρμοζόμενες μεθόδους διαχείρισης αποβλήτων

Ποσοστό μονάδων αποτέφρωσης στο σύνολο των μονάδων διαχείρισης αποβλήτων ανά περιφέρεια

Ποσοστό μονάδων ανάκτησης ενέργειας στο σύνολο των μονάδων διαχείρισης αποβλήτων ανά περιφέρεια

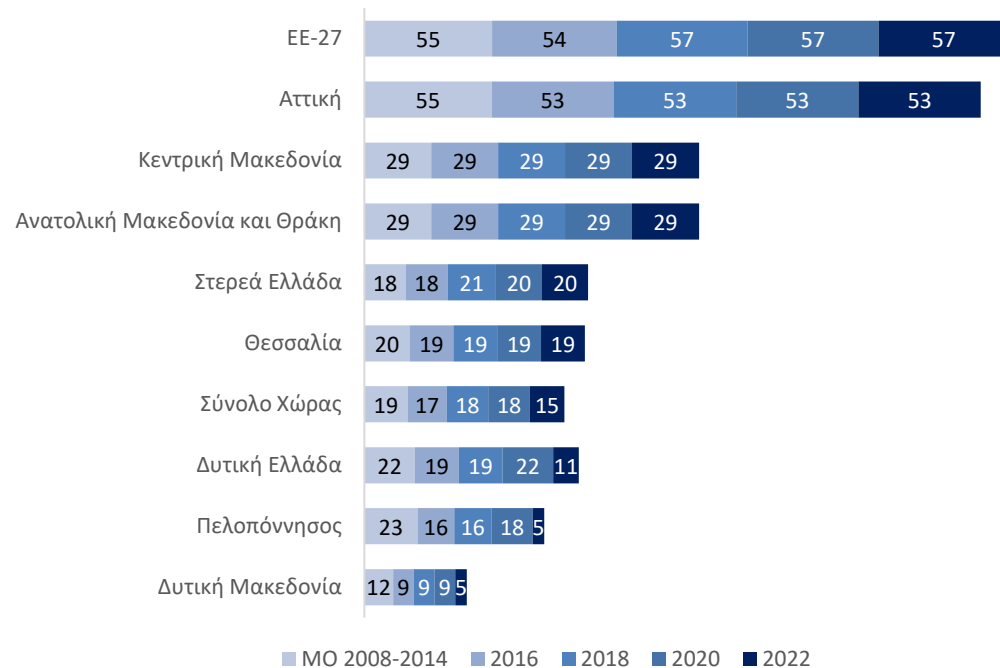

Πηγή: Eurostat, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

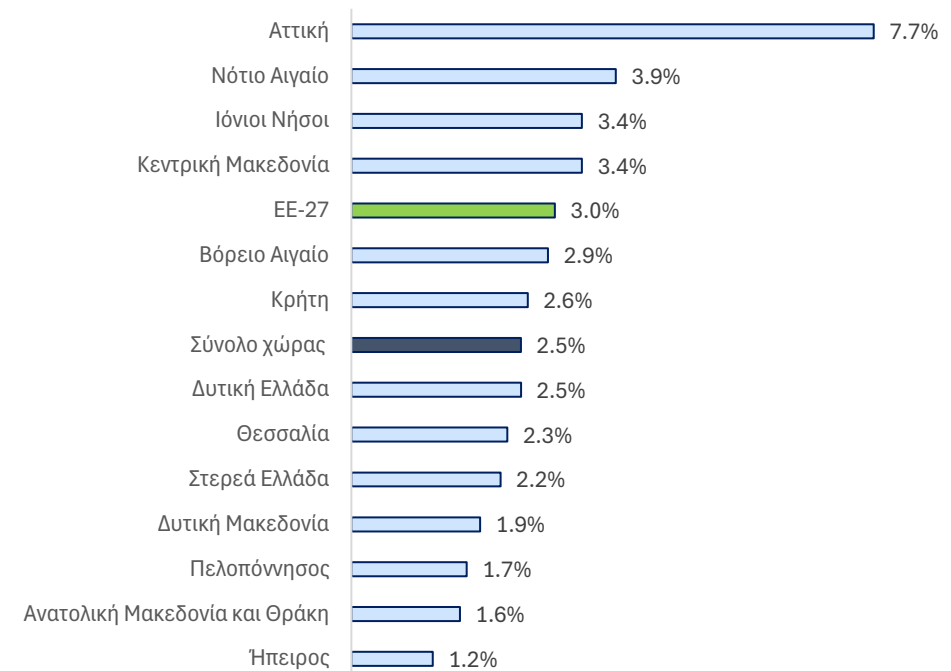
Οι γεωγραφικές ιδιαιτερότητες όπως η απόσταση των νησιωτικών περιοχών και η ορεινή μορφολογία, καθιστούν την αποτέφρωση πιο ελκυστική επιλογή σε σχέση με την υγειονομική ταφή. Οι περιορισμένοι διαθέσιμοι χώροι για χωματερές και οι αυξημένες μεταφορικές δυσκολίες ωθούν προς τη χρήση αυτής της μεθόδου σε Ήπειρο, το Βόρειο και Νότιο Αιγαίο διαχρονικά.

Το σιδηροδρομικό δίκτυο σημειώνει διαχρονική στασιμότητα ή συρρίκνωση στις περισσότερες περιφέρειες της χώρας

Σιδηροδρομικό δίκτυο (χλμ. σιδηροδρομικών γραμμών ανά χιλιάδες τετραγωνικά χλμ. γης)

Χρήσεις γης για δίκτυα ανά περιφέρεια το 2018

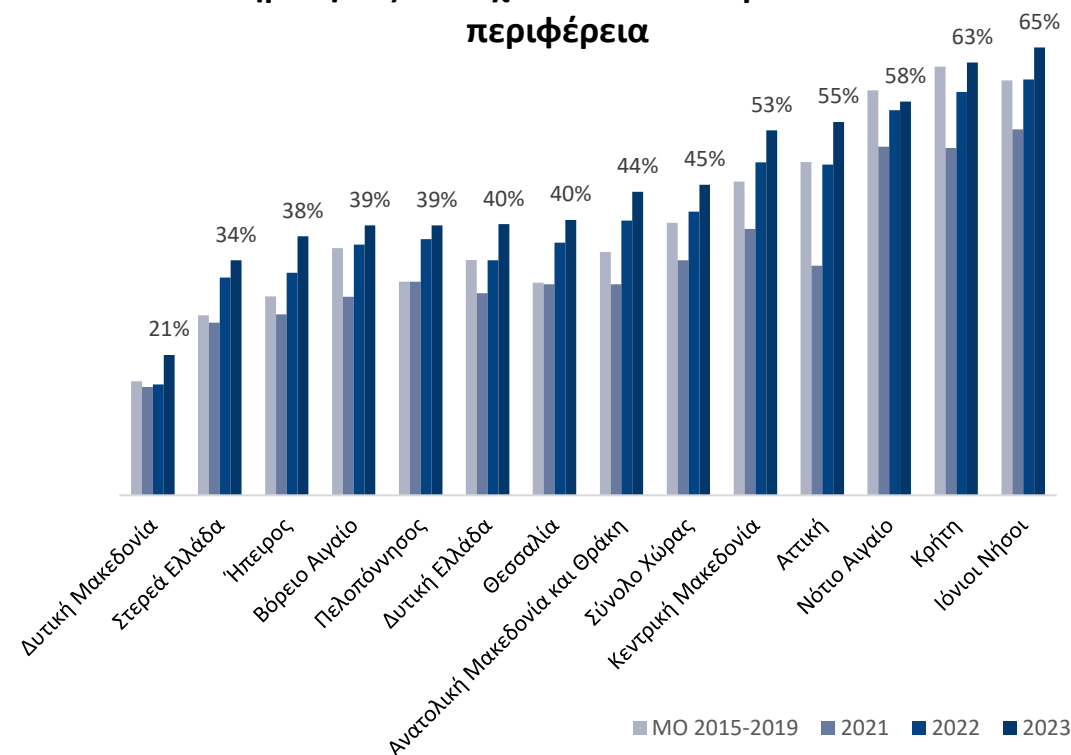

Πηγή: Eurostat, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

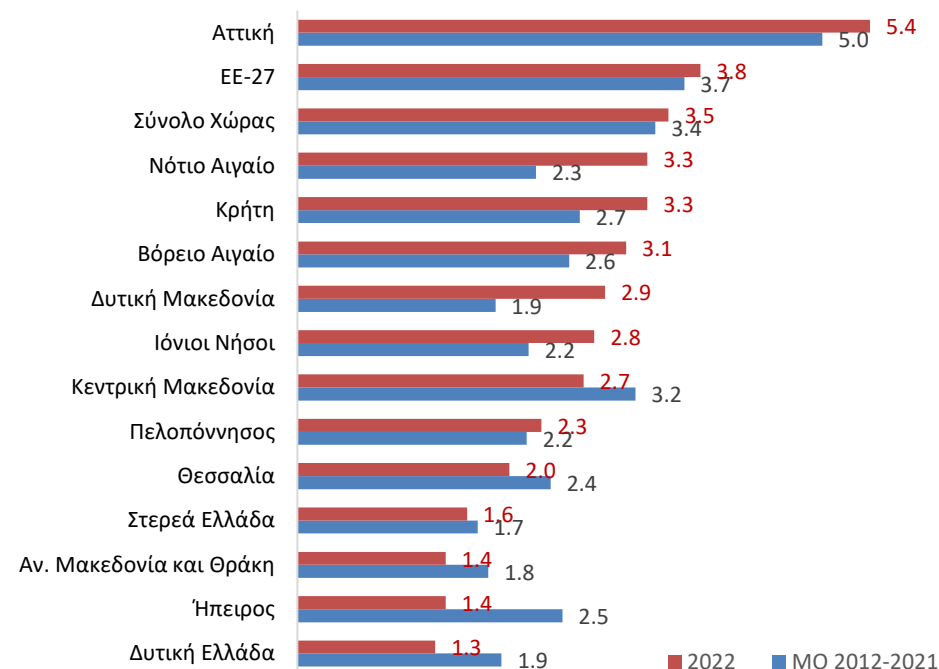
- Οι περισσότερες περιφέρειες της χώρας έχουν χαμηλότερο ποσοστό χρήσεων γης για δίκτυα συγκριτικά με τον μέσο όρο της ΕΕ-27
- Η συρρίκνωση του σιδηροδρομικού δικτύου σχετίζεται με την υποβάθμιση και το κλείσιμο παλαιών σιδηροδρομικών γραμμών, τον περιορισμό τους λόγω του υψηλού κόστους συντήρησης, της περιορισμένης επιβατικής κίνησης, την αποβιομηχάνιση αλλά και τη στροφή σε άλλους τρόπους μεταφορών (π.χ. αναβάθμιση και επέκταση του οδικού δικτύου)

Τα επίπεδα πληρότητας των ξενοδοχειακών καταλυμάτων διαφέρουν συστηματικά μεταξύ περιφερειών και για το 2023, ενώ παρουσιάζουν σταδιακή αύξηση

Πληρότητα ξενοδοχειακών καταλυμάτων ανά περιφέρεια

Μερίδιο απασχόλησης σε χώρους πολιτισμού στο σύνολο της απασχόλησης ανά περιφέρεια (σε %)

Πηγή: INSETE, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

Το μερίδιο απασχόλησης σε χώρους πολιτισμού στο σύνολο της απασχόλησης σημειώνει σημαντική αύξηση στην νησιωτική Ελλάδα και στην Αττική, ενώ συρρίκνωση σημειώνεται στην ηπειρωτική Ελλάδα για το 2022

Συμπεράσματα

Περιθώρια για βελτίωση και ευκαιρίες για σύγκλιση σε μια σειρά από τομείς

- Η **μείωση και γήρανση του πληθυσμού** αποτελούν εθνικό πρόβλημα, σχετίζονται με τους ρυθμούς ανάπτυξης σε περιφερειακό επίπεδο, ενώ παρουσιάζουν μειωμένη ένταση σε επιμέρους περιοχές όπως η Κρήτη και το Νότιο Αιγαίο. Οι γεννήσεις υπολείπονται των θανάτων πλέον και στις 13 περιφέρειες. Η τάση μετριάζεται από θετικές καθαρές μεταναστευτικές ροές σε 10 περιφέρειες.
- Η **οικονομική δραστηριότητα** παρουσιάζει αμείωτα υψηλή συγκέντρωση στην Αττική, όπου καταγράφεται με διαφορά και το υψηλότερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ. Ο ρυθμός επενδύσεων και πιστωτικής επέκτασης ανακάμπουν με διαφορετική ταχύτητα μεταξύ των περιφερειών.
- Η **ανάγκη για σύγκλιση μεταξύ περιφερειών σε βασικούς οικονομικούς δείκτες** παραμένει βασικός στόχος και πρόκληση, καθώς οι περιφέρειες των δύο μεγαλύτερων αστικών κέντρων και μεγάλο μέρος της νησιωτικής Ελλάδας καταγράφουν ταχύτερες επιδόσεις σε πολλούς τομείς.
- Η **ετερογένεια μεταξύ περιφερειών σε βασικούς κοινωνικούς δείκτες** και η απόκλιση από τον μέσο Ευρωπαϊκό όρο παραμένει έντονη, όπως για θέματα εισοδηματικής ανισότητας, υπηρεσιών υγείας και κοινωνικής προστασίας.

Επόμενα βήματα

- Συστηματική παρακολούθηση τάσεων και εμβάθυνση ανάλυσης σε επιμέρους θεματικές
- Σχεδιασμός πολιτικών οι οποίες θα λαμβάνουν υπόψιν τα πλέον πρόσφατα στοιχεία και τις ανάγκες ανά περιφέρεια

Ευχαριστούμε!

Ομάδα έργου

Κωνσταντίνα Αντωνοπούλου

Κώστας Κόντος

Γιώργος Λιόντος

Αντώνης Μαυρόπουλος

Ειρήνη Νομικού-Λαζάρου

Επιμέλεια: Γιώργος Γατόπουλος

Συντονισμός: Νίκος Βέττας